

יומא סו

משה שווערד

1. ספר איזהו מקומן

בא לו אצל שער המשתלח:

א] בגדר שער המשתלח - הגר"ח נקט שיש לו דין קרבן (עי' ח"י הגר"ח זכח"ס קיג; וחי' הגר"ח פה"ס נענין לשון של זכריות), והוכיח ממשנה דשקלים (ד. ג.) דשער המשתלח ולשון של זכריות באין מתרומת הלשכה, והיינו דכל השייך לקרבן בא מתרומת הלשכה, וכן מהא דחייבין על שחיטתו בחוץ. (מיהו לאחור וידוי פקע ממנו שם קרבן ולפיכך פסק הרמב"ם שאין חייב עליו בחוץ אלא עד שהתודה עליו, עיי"ש. ל.)
אולם יעוי' בתורת הקודש (ח"צ סי' נג. ג.) שתלה בלשונות הרשב"א בשבועות יג. אם לשער המשתלח דין קרבן עליו בזמן שילוחו ודחייתו לצוק.

ב] בפרקי דר"א (פרק מ"ו) איתא דשער המשתלח הוא שוחד לסמאל ביהכ"פ שלא יבטל את קרבנם. וביאור סוד הענין - יעוי' מש"כ הרמב"ן עה"ת (ויקרא טו. ט.). וראה עוד מש"כ באור החיים שם בביאור ענין דשער לעזאזל. ועי' פרדס יוסף (פרי ארז, אות י"ח).

ג] בטעם ששער המשתלח הנושא עונות בני ישראל משתלח לארץ גזירה, ואילו עונות הכהן גדול נשארו במקדש על ראש הפר - כתב בחי' חתם סופר עה"ת (פרי ארז, ד"ה שאלו אמ ר"ל) לפי שבני ישראל עפ"י רוב עושיין השוכה מיראה ונהפכין העונות לשגגות ונשארים עכ"פ חטאים, משא"כ כהן גדול השב ומתודה באהבה ונהפכין לזכיות ישארו במקום קודש.

2. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן כד

1) לאחר עבודות שבפנים היה מתודה על שער המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתודה כו' ומסרו למי שהיה מוליכו והנה בסמיכה זו יש לעיין מה טיבה אם היא רק צורך הוידי דאין וידי בלא סמיכה וכמ"ש לעיל (סק"ב) או די"ל דין סמיכה ממש והנה במנחות (צ"ב.) אמרינן דלר"י בכלל הנך ב' סמיכות בציבור הוא ג"כ סמיכת שער המשתלח ומקשינן הא בעינן סמיכה בבעלים ואמרינן דלר"י אף בזה אהרן ובניו מתכפרים בו ע"ש ומוכח דהוי סמיכה גמורה דאי הוי רק צורך הוידי למה בעינו בעלים ויש לעיין הא בסמיכה בעינן תכף לסמיכה שחיטה והכא ל"ש זה וצ"ל דבמקום דליכא שחיטה כלל שייך סמיכה בלא שחיטה עוד אפשר לומר דדחייתו לצוק זהו שחיטתו כדאמרינן ביומא (ס"ד ע"א) לענין אותו ואת בנו ולפ"ז בעינן שתכף אחר הוידי ישלחו וכדקתני במתני' (ס"ו.) בא לו אצל שער המשתלח סמך ב' ידיו עליו ומתודה כו' מסרו למי שהיה מוליכו כו' דתכף שאחר שהתודה מסרו לשילוח ואע"ג דהדחיה לצוק היה אח"כ מ"מ צריך לעשות התכיפות כמה דאפשר ולשלחו תיכף וזהו התכף שלו:

3. גבורת ארי על יומא דף סו/א

והכהנים והעם העומדים בעזרה כו' היו כורעים ומשתחווים, איני יודע למה פרט לכהנים הוה ליה למימר העומדים בעזרה סתם והא הם נמי בכלל [עם]. ואפילו לר"ש דאמר כהנים אין להם כפרה בשער המשתלח אין רבותא בכהנים יותר משאר העם דלא מפני הכפרה היתה כריעה ואמירה זו אלא מפני כבוד הזכרת שם המפורש שהיה יוצא מפי כהן גדול. ונ"ל ה"ה בשעת הזכרת השם דוידיו שעליו ועל אחיו הכהנים ודהגריה שהיו עושיין כן דכולן היו בשם המפורש כדתניא לעיל ריש פ"ד (לט, ב) עשרה פעמים מזכיר כה"ג את ה' בו ביום ג"פ בווידי כו', אלא תנא ליה הכא שהוא סיום עשרה הזכרות הללו ואכולהו קאי וכן יסד הפיוט בסדר עבודה שהיו כורעים ומשתחווים ואומרים כן בכולן מפני כבוד השם. וקשה לי הא דתנן בפ"ז דסוטה (לז, ב) ובפ"ז דתמיד (לג, ב) גבי ברכת כהנים שבכל יום היו הכהנים אומרים במקדש את השם ככתבו ואמאי לא תנן שם שהיו כורעים ומשתחווים מפני כבוד ה' כמו הכא, ונ"ל מכאן ראייה לדברי רב האי שהיה אומר דשם המפורש שהיה מזכיר כהן גדול ביום הכפורים אינו שם בן ד' אותיות ככתבו אלא הוא שם בן מ"ב אותיות המוזכר בפ"ד דקדושין (עא, א), ודלא כהרא"ש שהשיג עליו ואמר כיון דילפינן הזכרת השם בגזרה שוה מעגלה ערופה אין לשנות אלא כמו שנכתב בפסוק שם בן ד' אותיות כן יש להזכירו ואינו מוכרח ואפשר לומר שהיה מזכיר שם בן ד' אותיות עם שם מ"ב ומפני כבוד שם מ"ב היו עושיין כן:

4. שפת אמת על יומא דף סו/א

שם והכהנים והעם כו' כשהיו שומעים את השם המפורש יוצא כו' המנהג הוא לכרוע פעם א' בסוף הפסוק לפני ה' תטהרו ומשמע דגם בבהמ"ק לא היו כורעים רק בזה השם, [1] ואפשר שהוידי הי' בלחש רק הפסוק אמר בקול שהיו שומעין, [כן י"ל לגי' הגמ' שלפנינו לעיל (ל"ט ע"ב) וכבר אמר השם ונשמע קולו ביריחו, אבל לגי' הגמ' לעיל (כ' ע"ב) וכבר אמר אנא השם ונשמע כו' אי אפ"ל כן]. [2] ולפמ"ש בספרי קודש שהי' השם יוצא מעצמו בפיו אפשר דזה הי' רק בהזכרת הפסוק

שבתורה, [ובזה הי' מיושב מ"ש הב"י באו"ח (סי' תרכ"א) בשם הר"ד אבודרהם למה לא נזכר בסדר העבודה והכהנים והעם גבי אמירת הכ"ג לה' הטאת ע"ש] אכן יל"ד מ"ט הכ"ג עצמו לא הי' כורע:

5. שערם מצויינים בהלכה

והכהנים והעם העומדים בעזרה כו', היו כורעים ומשתחווים כו'. יש לדקדק, דלא קתני זה בוידוי על הפר, וכרמב"ם (יוה"כ סוף"כ) משמע דגם בוידיים הראשונים היו כורעים ומשתחווים כו'. (ויש לומר דהמשנה סדרה ענין זה בסוף הוידיים והכי נמי היו בוידיים הראשונים. שוכ ראיתי בגבורת ארי שכתב נמי כן.) אבל במרומי שדה כתב, דהא דקתני הכא "והכהנים והעם כו'" משום דבשעת וידוי על הפר לא היו העם שם, דהא לא היו רק בשביל הכהנים, משא"כ בוידוי על השעיר המשתלח שבא לכפר על כל העם, באו גם הם שם, דהא הכהן גדול מתודה בשביל כל העם, ונראה דלא היו מוכרחים לכא, דהא איתא לעיל (לט): שהיו שומעים קול הוידי

של הכהן גדול למרחוק שצועק "אנא השם", אלא דמסתמא באו לעזרה לראות עבודת כהן גדול באותו היום, כמובא בגמ' לקמן (ע.). דאיכא מצוה ברב עם הדרת מלך, ובזמן וידוי על השעיר שהיו אחרי שעבר רוב עבודת היום, והיה בזמן חצות או מאוחר יותר נתרבו העם, ועל זה איתא בוידוי זה "והכהנים והעם", משא"כ בוידיים הקודמים שהיו עוד בתחלת היום. והא דתנן לעיל (כ.). לא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מליאה בישראל, כבר פרש"י שם דהיינו דוקא ברגלים שהיו באים להקריב קרבנותיהם אחר קרבן תמיד של שחר. שוב ראיתי בתו"ט שהקשה כ"ל, ותו' דה"י היו כורעים כו' בוידיים על הפר, וכתב עוד דאין לומר דהעם לא היו בעזרה אלא בשעת וידוי שלהם ע"ש.

6. ספר מקראי קודש-ימים נוראים

מקראי קודש

קעב

סימן נ

אם הכריעה של הכהנים והעם וכו' הוא בתחילת הזכרת השם או בגמרו

בשו"ת הרדב"ז ח"א סימן תת"י כתב וז"ל דהקרובים שומעים את השם יוצא מפי כה"ג ולתת גדולה לכבוד לשמוע השם המפורש היו נופלין על פניהם, כאילו אינם יכולים לעמוד על עומדם מפני רעד ורתת" ע"ד וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם וכו', ונראה שלפי דבריו הכריעה היא מיד עם התחלת ההזכרה¹ שהרעד והרתת בא מיד עם התחלת הזכרת השם.

עוד נראה שלדברי הרדב"ז הנפילה על פניהם צריך שתהיה במהרה, שרק אז נראה כאילו נופלים מחמת שאינם יכולים לעמוד על עומדם מפני רעד ורתת, דבנפילה על אפיים מתונה לא נראה כאילו נופלים מחמת שאינם יכולים לעמוד על עומדם.

ובזה יתבאר כמין חומר מה ששמעתי מהגאון מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שפירש את הפסוקים (שמות לד) ויעבור ד' על פניו ויקרא וגו', וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו, שענין הקידה וההשתחואה של משה היא מפני הקריאה והזכרת השם וכמו שהכהנים והעם שהיו שומעים את השם וכו' היו כורעים ומשתחווים², ובדברי הגר"ל הנ"ל

הררי קודש

דקרוק הלשון "יוצא מפי כה"ג"

(1) שלפי"י הכריעה היתה מיד עם התחלת הזכרת השם. ובה מדוקדק הלשון "יוצא מפי כה"ג" היינו שמיד עם יציאת השם מפיו של כה"ג שהוא תחילת הזכרה היו כורעים ומשתחווים וכו'.

7. הגר"ז על מסכת יומא דף סו ע/א

במתנ' כשהיו שומעין שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעין וכו' ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והנה יל"ע אם הא דהיו אומרים בשכמל"ו אם היה זה בגמר השם כדילפינן מקרא כי שם ה' אקרא הבו גודל לא' כמו שאומרים "אמן" בגמר הברכה, או דזה היה תיכף בהתחלת ה', והנה מהא דמסיימין ואף הוא היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכים ואומר להם תטהרו וכן הוא ברמב"ם, [אף דלא ידעין המקור לזה] מוכח דבתחילת אמירת השם היו תיכף אומרים בשכמל"ו, ומשו"ה היה מתכוין לסיים בב"א כנגד המברכים.

והנה בסוטה (דף מ' ע"ב) אמרין דבמדינה היה מברכין ג' ברכות, ובמקדש ברכה אחת מפני שאין עונין אמן במקדש ע"ש, והקשו התוס' והלא היו עונין בשכמל"ו דזה הפסק יותר גדול מעניית אמן וא"כ להו"ג ברכות, ומירצו משום דזה היה בהזכרת השם באמצע הברכה ולא בסוף הברכה, משו"ה חשיב ברכה אחת ע"ש, ולפי הנ"ל דאומרין ברוך שם כבוד בתחילת הזכרת השם, א"כ הקושיא מעיקרא ליתא דלא הוי כלל הפסק כיון דהיו אומרים בב"א בשעה שאומרים הכהנים, וע"כ משמע מדברי התוס' דהיו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו אחרי גמר השם, ומשו"ה שפיר הקשו דיש כאן הפסק כמו אמן ועוד יותר גדול, וע"כ: ובוה יובן מאי דכתיב וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו [שמות ל"ד ח'], וברש"י כשראה משה שכינה עוברת ושמע קול הקריאה מיד וישתחו ע"ש, והיינו כיון דהתם לעיל כתיב ויקרא בשם ה' וכו', וא"כ הדין דצריך להיות כורעין ומשתחוין, [כמו שהיה במקדש שזה דין כבוד ה' לומר ברוך שם כבוד], וזה צריך בתחילת הזכרת השם ולא בסופו ומשו"ה כששמע קול הקריאה מיד וישתחו תיכף ומשו"ה "וימהר", כי החיוב חל בתחילת מיד, [ע"ע ח' מרן רי"ז הלוי על התורה פרשת כי תשא (עמ' מח) ובקונטרס מחידושי מרן על מסכת יומא עמוד מב, (בד"ה בסוטה)]:

8. תוספות סוטה דף מ/ב

וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש - תימה והלא היו עונין ברוך שכמל"ו כשהיו שומעים שם הקדוש כדתנן בפרק אמר להן הממונה (יומא דף לה): ובפרק טרף בקלפי (שם דף לט). וזה היה הפסק גדול מעניית אמן ועוד שהיו נופלין על פניהם שהרי כשהיו שומעין את השם מפי כהן גדול בשעת הגרלה היו נופלין על פניהם כדאיתא בירושלמי הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואלו ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהן ונראה דהתם ה"פ הקרובים היו נופלים וכ"ש שהיו אומרים בשכמל"ו אבל הרחוקים לא היו נופלין אלא בלא נפילה היו אומרים והיה שם הקדוש מתעלם ומשכח מן השומעים קודם שהיו זזין משם מ"מ קרא חזינן שהיו מפסיקין בענייתן בשכמל"ו ושמן היו עונין בשכמל"ו לאלתר כשהיו שומעין שם הנכבד והגורא ולא היו ממתניין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו מפסיקין בין פסוק לפסוק חשוב להו כמו ברכה אחת:

9. מהר"ץ חיות

שם כפרה כתיבא ביה. י"ז אע"ג דלמריק לעיל ס"ד ע"א דמיחו לזוק א היא שמיטמו וקי"ל שמיטה כשרה צר וא"כ נהי דהוי קדשים מ"מ חין כאן רק דמיחו והוי כשמיטה י"ל דכאן הרי צו"כ מיירי וצו"כ השמיטה איננה כשרה רק ככהן גדול לעיל ל"ב ע"ג ומאי זר דקאמר היינו כהן דלגביה עבדת יו"כ כהן מקרי זר. עיין יצמות ל"ג ע"ג אפי' כהן הדיוט שזר אללו: [סהר"ץ חיות]

10. קונטרס עבודת יו"כ-גריד"ס

סו. — בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך וכו' מסרו למי שהיה מוליכו וכו'. מלשון "מסרו" משמע שהכהן הגדול הרצור למסור, אישית, את השעיר למשלח. וכן כמעט מפורש ברמב"ם (פ"ב הל' עיוה"כ הל' ב') שבמסגרת פירוט כל מה שהיה כ"ג עושה בבגדים השונים כלל, "ומוסר השעיר למשלחו לעזאזל". ושוב כתב להלן (פ"ג הל' ז') ח"ל: ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן לחלוטו למדבר עכ"ל; וגם בתיאור כל סדר היום (פ"ד הל' ב'), "ואחר כך משלח את השעיר למדבר". המשתמע מזה שבעצם השליח הוא חלק מחובת הכהן הגדול, וכששם הפסוק המייחסו אליו, "ושלח ביד איש עתי המדברה". ומזה שבפתל איש עתי משלח זה מדין שליחות. וכן מדייק מדברי הגמרא להלן (ע"א): "אתי משלח מצאו בשוק לכהן גדול אומר לו איש כ"ג עשינו שליחותך". ועל פי זה ניתן להבין מה שנאמר בסוגייתנו בביאור איש עתי אפילו בטומאה "לומר שאם נטמא משלחו נכנס טמא לעזרה ומשלחו". ולכאורה למה לו להיכנס לעזרה בטומאה הלא הוא יכול לקחת את השעיר בלי להיכנס אלא יעמד בחוץ ויביאחו אליו. ועל פי הנ"ל הדברים מובנים. שהיות והוא חייב לשלח בתוך ע"ה כ"ג הוא צריך להתמנות על ידו ולקבל ממנו השעיר; והיות המעמד הכהן הגדול כעורך נעשה עבודת היום אינו תקף מחוץ לעזרה מותר למשלח להיכנס לעזרה כדי להיקבע כשלחו. יש באמת להסתפק האם אפשר לשלח את השעיר ביד מי שאינו בר שליחות.

11. רשב"ם על ויקרא פרק טז פסוק כא

(כא) ביד איש עתי - איש הבקי בדרכים ובמדבריות ורגיל בכל עת ששולחין אותו

12. חזקוני על ויקרא פרק טז פסוק כא

ביד איש עתי - נמצא במדרש עתי שהגיע זמנו למות תוך אותה שנה שהרי הנושא את השעיר אינו עובר שנתו לכך היו בוררין איש שהגיע זמנו למות תוך אותה שנה וחכמת המזלות היתה קלה בעיניהם.

13. ספר איזהו מקומן

ולא היו מניחין את ישראל להוליכו - טעם לכך כתב בהגהות מים חיים (ספר סליקטים, יוה"כ"פ, ג. ו.) לפי שהיו רוצים שכל כפרות היום לא יעשו אלא ע"י כהנים. והתו"ח במשניות כתב דאיתא במדרש שהמוליך היה מת באותה שנה [והביאו החזקוני בפרשת אחרי כביאור 'איש עתי' שהגיע עתו למות בזה השנה], וכדי שלא ירגנו העם דשחיטה שכשירה בור נהגו הכהנים סלסול בעצמן שלא להניח לזר לשחוט, ואילו עבודת שעיר המשתלח לא חשובה בעיניהם כיון שעיקרו בא עבור ישראל, ובפרט שהמשלח עתיד למות, ולכך לא היו מניחין את ישראל לשלחו.

14. ספר איזהו מקומן

עתי ואפילו בשבת:

א. הקשה המקדש דוד (מ. ו.) כיצד שילוח השעיר דוחה שבת הלא שילוחו אינו מעכב כדאיתא לעיל מ: דזקוק לעמוד חי רק עד שעת מתן דמים או שעת וידוי [ועי' בדברינו לעיל סה. בגמ' ד"ה בשלמא], וא"כ יכול לשלחו לצוק במוצאי יוה"כ"פ, דבשלמא הקטרת איברים ושריפת הפרים דוחה יוה"כ"פ משום חביבה מצוה בשעתה כדאמרינן במנחות עב., אבל מבואר שם דהיינו דוקא לפי שניתנה שבת לדחות בעיקר עבודותיהן, משא"כ שעיר המשתלח דאין בו דחיית איסור שבת לבר משילוחו.

ומסיק המקד"ד דשילוחו דוחה שבת משום אימורי החטאת שאין רשאי להקריבן עד שיגיע השעיר למדבר כדאיתא לקמן סח., והקטרת האימורין הרי דוחה שבת.

וכעין קושיא זו כבר הקשה הגבורת ארי בסוגין, ובהערות מרן הגר"ש"א כתב לישב דאף דשילוח השעיר אינו מעכב מ"מ הוא חלק מדיני הכפרה שדוחין יוה"כ"פ, ע"ש.

15. שערים מצויינים בהלכה

דף סו: עתי ואפילו בשבת למאי הלכתא. פרש"י מה חילול שבת יש שהוצרך להתירו, אי משום תחומין, דרבנן בעלמא נינהו. [ובתשו' נודע ביהודה (מהד"ת סי' מו) הקשה לו תלמיד א' לשיטת הרמב"ם (שבת פכ"ד) ד"ב מיל אסור מדאורייתא, ומירושלים עד צוק י"ב מילין, וכיון דאורייתא הוא איך קאמר הש"ס למאי הלכתא [וכן הקשה בשאג"א סי' ע], ותירץ לו דהך ברייתא עתי ואפי' בשבת נמצא בתור"כ (פ' אחרי), וסתם ספרא דתור"כ ר' יהודה היא כדאיתא לעיל (מא.), והרי ר' יהודה סובר לקמן (סו.) דמירושלים עד צוק לא היה אלא עשר מילין, ושפיר פריך למאי הלכתא.

16. ספר איזהו מקומן

והרש"ש (ריש סו.) כתב דאפשר שלכך נקבע הצוק במרחק י"ב מיל כדי שלא לעבור על תחומין דאורייתא, והיה מעט פחות מ"ב מיל, ע"ש.

• עוד עיין ברש"ש [דף סז] שצריך להיות מחוץ לתחום כדי להיות בארץ גזירה

17. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן כד [ו]

והנה יש לחקור בשילוח של שיער המשתלח אי כשר בלילה היינו למוצאי יוה"כ כיון דהשילוח אינו מעכב כפרה דהא

לר"י עד מתי זקוק ליעמד חי עד שעת מתן דמים של חברו ולר"ש עד שעת הוידי אבל לכ"ע לאחר הוידי אם מת א"צ להביא אחר דשילוח אינו מעכב והוי

כשירי מצוה דאין מעכבין וא"כ כשר אפילו בלילה כמו הקטרת אימורים מקרבנות של יוה"כ שכשרים בלילה למוצאי יוה"כ וכן שריפת פר ושעיר של יוה"כ כשר בלילה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל

(הל' מעשה"ק פ"ו הל"ה) אך לפ"ז יש לעיין איך שילוח דוחה שבת דאמרינן עתי אפילו בשבת (ס"ו ע"ב) בשלמא איברים ופדרים ושריפת פרים דשורפין ביוה"כ ובשבת ואין ממתנין להם עד

שתחשך הוא משום חביבה מצוה בשעתה כדאמרינן בגמרא אך זה דחביבה מצוה בשעתה דוחה שבת אמרינן במנחות פ' ר"י (ע"ב ע"ב) דהוא דוקא אם כבר ניתנה שבת להדחות בעיקר עבודתן

וא"כ **בשיעור המשתלח דלא ניתנה שבת להדחות** דמאי איסור שבת יש בו בלא שילוח וא"כ הא דבעינן למילף במנחות דקצירת העומר דוחה שבת מאיברים ופדרים [דילפינן מקרא דכל

מושבתיכם דדוחין את השבת] דחביבה מצוה בשעתה דוחה שבת ודחין דשאני התם דכבר ניתנה שבת להדחות לילף משעיר המשתלח דדוחה שבת אף שאפשר בלילה ואף שלא ניתנה שבת

להדחות **ונראה דמ"ה השילוח דוחה שבת משום אימורי חטאת דאינו רשאי להקריבן עד שיגיע השיעור למדבר** כדאמרינן

ביומא (ס"ח ע"ב) א"ל לכ"ג הגיע השיעור למדבר כו' וכתב רש"י ז"ל שאינו רשאי להתחיל בעבודה אחרת עד שהגיע

השיעור למדבר שנאמר ושילח את השיעור במדבר ואח"כ ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה עכ"ל וחלב החטאת דוחה

שבת משום דחביבה מצוה בשעתה כשאר אברים ופדרים א"כ הוי כמו מכשירין של אימורי חטאת ובוהו הוי מתיישב שפיר מה

שמקשים העולם בההיא דעתי אפילו בשבת ומקשינן בגמרא למאי הלכתא ואמרינן שאם חלה מרכיבהו על כתפו וקשה דדחיה לצוק הוא נטילת נשמה והוי איסור שבת ולפ"ז באמת דחיתו לצוק

לא היה דוחה שבת דאפשר בלילה וזה דשילוח דוחה שבת הוא רק משום דמעכב שאר עבודות ומשום דכתיב ושילח השיעור המדברה ואח"כ חלב החטאת יקטיר המזבחה ורק שילוח למדבר

מעכב שאר עבודות ולא דחיתו לצוק כדאמרינן במתני' שם א"ל לכ"ג הגיע שיעור למדבר כו' וא"צ רק להמתין עד שיגיע השיעור למדבר וכדאמרינן שם אמר ר"י והלא סימן גדול היה להם

מירושלם עד בית חידוהו ג' מילין ופי' רש"י ז"ל עד בית חידוהו הוא ראש המדבר ושם נתקיים ושילח את השיעור במדבר עכ"ל ומוכח דא"צ להמתין רק עד שיגיע השיעור לראש המדבר

[וכדאמרינן שם בגמרא קמ"ל דקסבר ר"י כיון שהגיע שיעור למדבר נעשה מצותו] א"כ הדחיה לצוק מצד עצמו לא היה דוחה שבת כלל ורק השילוח למדבר דוחה שבת משום דמעכב לשאר

עבודות וא"כ שפיר מקשינן מאי איסור שבת יש בשילוחו ואמרינן דאם חלה מרכיבו על כתפו איך השתא כיון דשילוחו דוחה שבת משום דמעכב שאר עבודות א"כ גם דחיתו דוחה משום חביבה

מצוה בשעתה כיון דכבר ניתנה שבת להדחות אצל שילוח ואף בלא חלה חשוב ג"כ ניתנה שבת להדחות כיון דאם חלה היה מותר לחלל שבת:

18. מאירי על יומא דף סו/ב

כל פסידא שבממון אין מחללין עליה את השבת אפי' היתה פסידא ידועה כגון להציל כשבה מפי ארי בהריגת הארי אבל כל שיש

בה סכנת נפשות מחללין אפי' בדבר הנראה שלא יהו אחרים צריכים לכך אלא שהמסתכן עצמו יכול להשתדל בהצלתו בלי עזר

אחרים וזהו ששאלו לר"א מהו להציל כשבה מפי ארי ר"ל בשבת ובהריגת הארי והשיבם לא שאלתוני אלא על הרועה כלומר שזו ששאלתם אינה כדאי

לשאלו שהאסור פשוט ומבורר אלא שמא על הרועה שאלתם וכששאלוהו על הרועה אמר להם לא שאלתוני אלא על הכבשה כלומר שעל הרועה אינה כדאי לשאול שהיתה ברור וי"מ אותה

בעיני אחר כמו שכתבנו בפירושונו אלא שאין צורך בה לענין פסק:

19. שפת אמת על יומא דף סו/ב

שם בגמ' מהו להציל הרועה מן הארי כו' כלומר משום דיש לפניו הצלת נפש הרועה אין לו להשגיח על הספק שמא ע"י זה יהי'

הוא בסכנה דאין לו לחוש לזה ולעת עתה הצלת נפש לפניו, [כמ"ש הגמ"י (בה' רוצח) בשם הירושלמי שהביא הב"י בחו"מ (סי'

תכו') או כמ"ש הסמ"ע שם דלא קיי"ל הכי ע"ש]. ועוד דהא יהיו שנים נגד הארי וקרוב הדבר שיתגברו כנגדו:

20. מאירי על יומא דף סו/ב

וכן מדרכי המוסר לתלמיד שלא להטריח את הרב שלא לצורך בדברים שאינם מצויים וזהו ששאלוהו חלה השיעור מהו להרכיבו על כתפו

והשיבם יכול להרכיב אני ואתם כלומר דבר רחוק הוא זה אדרבא השיעור בריא וחזק עד שיכול להרכיב אני ואתם וכן כששאלוהו חלה מהו לשלחו ביד אחר אמר להם אהא בשלום אני ואתם

כלומר שלא תחשו על חלוי של משלה וכן כששאלוהו דחפוהו ולא מת מהו לירד אחריו ולהמיתו אמר להם כן איבדו כל אויביך וכו' כלומר שאי אפשר שלא ימות בדחיפתו: **וכן אין**

להדיוטות ולעמי הארץ להתראות בשאלותיהם לפני הרבנים הגדולים אלא שיהו שואלין לבני אדם אחרים גדולים מהם

ודים בכך דרך צחות אמרו על אשה חכמה ששאלה לר' אליעזר מאחר שכולם היו שוים במעשה העגל מפני מה לא היתה מיתתם שוה כלומר שמצינו מהם בסייף כדכתיב הרגו איש את אחיו

ומהם במיתה בידי שמים כדכתי' ויגוף ד' את העם ומהם בהדרוקן כדכתי' ויזר על פני המים וישק את בני ישראל ודרשו בו ע"ז מ"ד א' ונתכוון לבדקן כסויות וכעס עליה ואמר אין חכמה של

אשה אלא לפלך שנאמר וכל אשה חכמת לב בדיה טוו **כלומר ומה לה להטריחניו בשאלות אלו תתעסק בפלכה ובעסתה ודיה** ותשובת השאלה מיהא

מתבארת בסמוך:

21. שערם מצויינים בהלכה

שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו.
בהגהות הגרע"א ציין לדברי מהרש"א
במס' ברכות (כו.) שכתב, דדבר שאינו סברא
לא אמר, אלא כשמע מפי רבו. ובשפת
אמת נמי הקשה, דהרי מצינו דאמר ר"א
הרבה דברים מפי עצמו, ומצינו כזה במס'
סוכה (כח.) גבי ר' יוחנן בן זכאי. ותיריך
דדוקא כשהיה רבו בחיים מנעו עצמם לומר
טעמם וסברתם משום כבוד רבם, אבל אח"כ
כודאי אמרו דבר שלא שמעו מפי רבם.

ומדכללן רבינו שרירא גאון נקימן אחד משמע דגם
 הספונה אין חכמה לאשה אלא צפנך ג"כ דהא
 מפני שלא שמע מפני רב. ולשיטת הירושלמי
 העיקר מפני דאסור למקור ד"ם לנשים. וקתמא
 דש"ס כאן מורה ג"כ מירושלמי ודברי ר"ש גאון
 נ"ב:

23. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף טו/ב

שם אמר לה אין חכמה לאשה אלא בפלך. י"ל למה דחה אותה בדברים אלו ומה שייכות יש לשאלתה בדבר זה של פלך. ונראה
 לי בס"ד כי אותה אשה אף על פי שהיתה חכמה טענה בשאלה זו טעות גדולה כי עשתה יסוד בטעות ובנתה עליו שאלתה דהיא
 הניחה במונח שמעשה העגל שוין ולכך שאלה למה אין מיתתם שוה. ובאמת יסוד זה כוזב דאין מעשה העגל שוין שיש בעדים
 והתראה ויש עדים בלא התראה ויש לא עדים ולא התראה וגם בגוף המעשה יש שינויים אחרים יש זבח וקיסר ויש גפף ונשק
 בלבד ויש שמח בלבו בלבד וכדאמר בגמרא. והנה ידוע שהחטא נדמה לחוט כמו שנאמר [ישעיה ה' י"ח] הוי מושכי העון בחבלי
 השוא וכעבות העגלה חטאה, וכתב הרב חסד לאברהם ז"ל נהר ל"ח וז"ל דע כי החטא נמשל לחבל של שני חוטין והעון נמשל
 לחבל של שמונה חוטין והפשע נמשל לחבל של עשרים חוטין בסוד ראשי תיבות בושה חרפה כלימה וכו' ע"ש. ועוד מצינו
 בסוכה דף נ"ב ע"א דאמרו יצר הרע דומה לחוט של בכיא עיין שם. והנה זאת האשה דחשבה כל מעשה העגל שוין נמצא טוטה
 בדעתה כל החוטין של החוטאין והיצה"ר שלהם ביחד ובאמת אינו כן אלא זה חוטו עב וזה בינוני וזה דק שאי אפשר לטוות אותם
 ביחד לעשותם שווים דאיך ישו בוטויה ורב המרחק בין זה לזה כדי שתבא לשאל למה אין מיתתם שוה, לכן אמר לה אין חכמה
 לאשה אלא בפלך שעושין בו חוטי צמר או פשתן שיודעת להשוות שם אבל בחוטין של עונות ופשעים אין לה חכמה שאין יודעת
 לעשות להם שיעור בדעתה ואינה מבחנת בין גס לדק והואיל וידע שהיא חכמה השיב לה ברמז:

24. שערם מצוינים בהלכה

תנוח דעתך שהנחת את דעתי. עיי ברש"י
 שהיה מצטער על הדבר שהיו
 הבבליים נוהגין לעשות משום שמשפחתו
 היתה מכבל. וצ"ע היאך הניחו אותם לעשות
 כזה, דהרי בתלישת שערות יש גם חשש
 איסור דאורייתא, כמש"כ בשו"ת ריב"ש (סי'
 שצד), אלא הכא י"ל דאין בזה איסור
 דאורייתא, שלא התכוונו לכך אלא לצערו.
 ומ"מ קשה היאך הניחו לצער האיש שהפקיר
 עצמו למיתה, שלא הוציא שנתו, [כמש"כ
 במהרש"א בשם המדרש, ועיי בכלי יקר (פ'
 אחרי), ובתוס' חדשים בפרקין מ"ג], ולא היו
 להם כח למחות עד שהיו מוכרחים לעשות

כבש גבוה, אלא שכ"ה הדרך והטבע של
 העם שלא למדו, שעושים דברים מחמת
 תשוקת לבם בלי דעת תורה, שסוברים דכיון
 שהם חושבים לשמה מותר לעשות כל
 הפעולות, ואין מעצור להם, ועוד מחייבים
 אחרים שאינם עושים כמותם, ולא היה כח
 אפי' לב"ד להפסיקם ממנהגם הרע, ולכן
 היה ר' יוסי מצטער והתבייש מזה שהרי הם
 ממשפחתו, עד שבא ר' יהודה ואמר לו
 שאינן בבליים ונחה דעתו, וכיך את ר"י
 שנחה דעתו.

יומא פרק ס"ו / סו.

קצה

שחיטה. עוד אפשר לומר דדחייתו לצוק זהו שחיטתו כדאמרינן ביומא (ס"ד, א'), ולפי זה בעינן שתוף אחר הידיו ישלחו וברקנתו כמותני שם "בא לו אצל שעיר המשתלח ספק ב' ידיו עליו ומתודה... מסרו למי שהיה מוליכו". התיקף לאחר הידיו מסרו לשלוח ואע"ג דהודיה לצוק היה אחר, מכל מקום צריך לעשות ההכרעות כמה שאפשר ולשלח תיכף וזהו התיקף שלו, עכ"ל. יע"ן ברש"י"א (באסיפת זקנים מנחת צ"ב, ב'), שהסמיכה על השעיר המשתלח היא צורך הידיו.

מדוע אין פירוש החטא וקבלה להבא לזבחי הבהן הגדול

בספר עבודת המלך הקשה, מדוע בירדיו של הבהן הגדול לא מוזכר ענין של "קבלה להבא" הלא זהו הלכה בהלכות וידוי כמבואר ברמב"ם (הל' תשובה א', א'), ע"ש שהגיה הדבר בפלא. ובשפת אמת (יומא ס"ו, א' ד"ה "במשנה") הקשה מדוע אין מפרט החטא.

ובספר עבודת היום (סי' ל"ב) הביא את דברי הרמב"ם

(הל' מעשה הקרבנות ג', י"ד ס"ז) זה לשון הרמב"ם: "ויצייר סומך... ומתודה על החטא עון החטא ועל אשם עון אשם... כיצד מתודה, אומר חטאתי, עויתי, פשעתי ועשיתי כב' גב' נחתי בתשובה לפניך הו' כפרתי". והענין בעבודת היום מדוע לא הביא בג"מ את דין של "קבלה להבא". וכתב שם להוכיח מדברי התורה כהנים (עפ"י פי' הר"ש משאנן) דוידוי שעל הקרבן אינו מדין תשובה אלא הוא דין מדין הקרבן ולכן אינו מוכרז בירדיו ענין של "קבלה להבא" כיון נאמר דקא דקא בירדיו מולי תשובה, שקבלה להבא ופירוש החטא הוא כדי שיתבייש מחטאו (ע' תוס' גיטין ל"ח, ב' ד"ה "ליחוש"), ומה שכתב הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות "חטאתי... ועשיתי כב' וכן" אין זה מטעם פירוש החטאים שהוא מולי תשובה, אלא מדין לומר ענינו של קרבן ולכן אומר "וחזיתי בהטוה לפניך הו' כפרתי" (וכ"כ כמה מחכמים). ולכן אין הכוון הנגדל מפרט את החטאים בירדיו על הטר, ואינו מקבל להבא. משום שהידיו על הפר היו מדין וידוי שעל הקרבן ובה לא נאמרו הלכות פירוש החטא וקבלה להבא.

אך עדיין צ"ע הלא בירדיו שעל הקרבן צריך לומר עניינו של קרבן "ועשיתי כב' וכן" ומדוע אין הכוון הנגדל אומר זאת, ויש לומר דשאני קרבנות יום הכפורים שהם באים מסדר עבודת

קצו

גליוני מנחת חן

היום לסליחה וכפרה ובאן אין צריך הבהן גדול להוכיח זאת כיון שהוא יודע שהם באים לסליחה וכפרה וכמו שאומר בירדיו "כי ביום הזה יכפר".

אכן כל זה אתי שפיר בירדיו על הפר. אך בירדיו על השעיר המשתלח צ"ע שגמלא אינו קרבן וא"כ גבינו הוא מדין תשובה וכן הובא דינו ברמב"ם בהלכות תשובה. וכן משמע בגמ' (יומא ל"ו, ב') שמביאה הגמ' ראייה לנוסח הידיו של תשובה מדין שעיר המשתלח. וא"כ חזרת הקשייה מדוע אין הכוון גדול מפרט את החטא בירדיו ואינו מקבל להבא.

אלא דצריך לומר כמו שמובא בכל בו (סי' ס"ט) שהשלוח צבור כשמתודה אינו מפרט את החטאים משום שאינו יכול להטיל את חטא הידיו על הצבור, שאם יפרט את חטא הידיו הרי שמטיל זה על הצבור לכן י"ל שאין הכוון גדול מפרט את חטאיו בירדיו שעל השעיר המשתלח, ואת חטאיו הצבור אינו יכול לפרט כיון שאינם יודעים [וכ"כ בהגה"ה על השפ"א ס"ו, א' אך הקשה דבירדיו ראשון על הפר עבור עצמו מדוע אינו מפרט את חטאיו]. וכן אינו יכול לקבל להבא משום דאינו יכול לקבל בשביל כל ישראל. עכ"ל עבודתו".

ובספר לתשובה השנה עמ' ק"ה כתב לכאן מדוע אין

לכ"ג מפרט את החטא בירדיו על השעיר המשתלח. והוא על פי מה שמובא בשם הגר"ח זצ"ל, דוידוי זה הוא וידוי דצבור ולכן אין צריך לפרט את החטאים, משום דהוכח פירוש החטא הוא רק בירדיו של כל יחיד על חטאיו. ואע"ג שמקור דיפירוש החטא נלמד מהידיו של משה רבינו על חטא העגל שהיה על כלל ישראל, מכל מקום יש לחלק ההתם היו מטעם דין שלוחות (כמבואר במנחת חינוך) והיו וידוי של ריבוי יחידים משא"כ בשעיר המשתלח הרי קרבן צבור וחשיב כוידוי של כל הצבור. [והעצם הדברים המובאים בשם הגר"ח זצ"ל יליע הלא וידוי זה הוא מדין תשובה הלא כאו"א צריך להתודות על חטאיו ומה שייך לדין וידוי המוטל על הצבור. ע"ע בלחשובת השנה עמ' ט' משי"כ בה"ל].

ועוד כתב שם דשאני וידוי הנעשה עבור צבור שחטאו בכל מני חטאים שאין שייך לפרט חטא מסוים וסביר היא שצורת הידיו תהיה על כללות מעשיהם "חטאתי, עויתי, פשעתי", אבל בירדיו של משה יבטנו שהוא על חטא יחיד שפיר הוצרך לפרט

יזמא פריק שסי / סי.

קצו

בוודוי. וכעין זה מבואר במאירי בחכור התשובה (מאמר א' פ"ו) "יש מן הגאונים שהכריעו לפסוק במי שמחודה על איזה עון כפרת ותשובתו באותה עשה על אותו עון בלבד שהוא צריך לפרט בשפתיו, אבל מי שכונתו בתשובה כללית ומחודה על כל עונותיו, אין צריך לפרט את חטאיו". דיינו כיון שאינו יכול אז לפרט את כל חטאיו חקנו שצורת היודוי הוא שיהא מחודה על כללות מעשיו.

גדר יודוי חכון תנול על אחריים

הפנתות חינוך (מצוה שס"ד, עמ' ר', א') כתב שאפשר להתודות על ידי שליח, שהרי משרע"ה היה שליח של ישראל בירודיו בחטא העגל. וכן הוא לשון הרמב"ם (הל' תשובה א', ב') "שערי המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל, כגון גדול מחודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר "והתודה עליו את כל עונות בני ישראל". וכן על הפי היה מחודה על בני כיתו הדכתיים. מבואר שהיודוי הוא מדין שליחות. [והספ' המנ"ח, דוח ודאי שכל אחד ואחד צריך את התשובה שכלב דיינו החרטה דוח לא שייך ע"י שליח, אלא רק אם שוב יכול לעשות שליח על היודוי.] וכתב שם המנ"ח, שמכאן קשה על שיטת המהר"ט. הסובר שאי אפשר להקדיש ע"י שליח מטעם דהוי "מילי", ולא מומסרן לשליח, שהרי היודוי הוא "מילי" ומכל מקום נעשה שליח להתודות. עכ"ד.

ובס' משנת יעבץ (להגרי"ב זולטי זצ"ל) ארי"ח סי' נ"ה, כתב לחמה על דברי הממח' חינוך, דוח ודאי שלא שייך תורת יודוי על ידי שליח שהרי כתב הרמב"ם בהל' תשובה וב' (ב') "צריך להתודות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר בלבי" והיא השליח יודע לומר ענינות אלו שגמר המשלח בלבו. ועוד שמצות יודוי היא מצוה שכגופו כמו שאר המצות שכגופו שלא שייך על זה תורת שליחות.

והא' דמשה רבינו התודה בשביל כל ישראל, זה לא היה מדין שליחות, אלא שהיה ר"ן מיוחד שמעשה ודבור של משה רבינו זה היה כמעשה ודבור של כל ישראל. וכמס' הרמב"ם בהל' מלכים ג', ר' גבי מלך, שלבו הוא לב כל קהל ישראל. והנה הדין שנאמר בכגון גדול כיום הכפורים שהיודוי שהוא מחודה על שערי המשתלח על לשון כל ישראל, הרי זה כיוודי של כל אחד מלשואל. (סוד יזמא)